

УДК 657.422.1

В. В. Левитський,

аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-8684-9896>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.17.99

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ: ІНСТИТУЦІЙНЕ ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

V. Levytskyi,

Postgraduate student, The National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

FINANCIAL MECHANISM FOR REGULATING THE DEVELOPMENT OF THE AGRARIAN SPHERE OF UKRAINE: INSTITUTIONAL, THEORETICAL AND METHODOLOGICAL SUPPORT

Виявлено, що фінансовий механізм регулювання розвитку аграрної сфери являє собою сукупність методів, інструментів та важелів бюджетно-податкового, грошово-кредитного, компенсаційного та інституційно-майнового впливу на процеси розширеного відтворення агропродуктових ланцюгів. Встановлено, що існуючий фінансовий механізм регулювання розвитку аграрної сфери України протягом 30-х років піддавався численним трансформаціям, що було зумовлено здійсненням декількох фаз реформування аграрної економіки та земельних відносин. Дослідження показали, що у 2011—2021 роках відбулися суттєві зрушення в структурі бюджетних видатків на підтримку сільськогосподарського виробництва, що зумовлено комплексом чинників, зокрема зміцненням позицій вітчизняних агровиробників на зовнішніх ринках, підвищенням вагомості аграрної сфери у системі суспільного відтворення, імплементацією передового іноземного досвіду щодо підтримки аграрного бізнесу. Встановлено, що відсутність інституційних передумов для імплементації базових положень міжнародних конвенцій, які регулюють процеси фінансової підтримки сільського господарства та сільського розвитку, не дає можливості залучити інвестиції в розбудову інфраструктури переведення агропродуктових ланцюгів на модель низьковуглецевого розвитку та сформувати дорожню карту реалізації сільськогосподарських проєктів для мінімізації негативних наслідків глобального потепління. Обґрунтовано, що найактуальнішими проблемами функціонування вітчизняного фінансового механізму регулювання розвитку аграрної сфери є відсутність інвестиційних стимулів та обмежений доступ до кредитних ресурсів, що не дає можливості суб'єктам аграрного та агропродовольчого підприємництва вчасно оновлювати основний капітал та поповнювати обігові кошти, а це призводить до втрати ними конкурентних переваг не лише на зовнішньому, але і на внутрішньому аграрному ринку. Доведено, що інституційною пасткою функціонування нинішньої моделі фінансового механізму регулювання аграрної сфери в Україні є мляве надходження фінансових ресурсів у національний АПК, які генеруються глобальною архітектонікою підтримки сільського господарства та виробництва продовольства, основними складовими котрої виступають: Програми ФАО, Глобальні цілі сталого розвитку, конвенції із сільського розвитку. Обґрунтовано, що фінансовий механізм регулювання аграрної сфери потребує умонтування додаткових регуляторів, котрі стимулюватимуть процеси більш комплексного використання ресурсно-виробничого потенціалу та активуватимуть процеси ресурсозбереження.

It has been found that the financial mechanism for regulating the development of the agrarian sector is a set of methods, instruments and levers of budgetary and tax, monetary, compensation and institutional and property impact on the processes of expanded reproduction of agro-product chains. The article establishes that the existing financial mechanism for regulating the development of the agrarian sector of Ukraine during the 1930s underwent numerous transformations, which was due to the implementation of several phases of reforming the agrarian economy and land relations. The research has shown that in 2011—2021, there were significant shifts in the structure of budget expenditures to support agricultural production, which was due to a number of factors. The factors are including strengthening the position of domestic agricultural producers in foreign markets, increasing the importance of the agricultural sector in the system of social reproduction, and implementation of foreign best practices in supporting agricultural business. It is established that the lack of institutional prerequisites for the implementation of the basic provisions of international conventions governing the processes of financial support for agriculture and rural development makes it impossible to attract investments in the development of infrastructure for the transition of agro-food chains to a low-carbon development model and to form a roadmap for the implementation of agricultural projects to minimise the negative effects of global warming. It is substantiated that the most pressing problems of the functioning of the domestic financial mechanism for regulating the development of the agricultural sector are the lack of investment incentives and limited access to credit resources, which prevents agrarian and agri-food businesses from timely renewing fixed assets and replenishing working capital, which leads to their loss of competitive advantages not only in the external but also in the domestic agricultural market. It is proved that the institutional trap in the functioning of the current model of the financial mechanism for regulating the agricultural sector in Ukraine is the sluggish flow of financial resources to the national agro-industrial complex, which are generated by the global architectonics of support for agriculture and food production, the main components of which are: FAO programmes, Global Sustainable Development Goals, and conventions on rural development. It is substantiated that the financial mechanism for regulating the agrarian sector requires the introduction of additional regulators that will stimulate the processes of more comprehensive use of resource and production potential and activate the processes of resource conservation.

Ключові слова: аграрна сфера, фінансовий механізм, пряма бюджетна підтримка, здешевлення кредитів, тваринницька дотація, ресурсозбереження.

Key words: agricultural sector, financial mechanism, direct budget support, cheaper loans, livestock subsidy, resource saving.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Світова практика підтверджує, що повноцінний розвиток аграрної сфери у теперішніх умовах можливий на основі застосування державою комплексу методів та інструментів прямої та непрямої фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Результативність використання такого роду методів та інструментів визначає рівень збалансова-

ності та комплексності використання агресурсного потенціалу. Якраз через застосування інструментів фінансової підтримки суб'єктів аграрного бізнесу вирівнюються умови господарювання для аграрних формувань, котрі функціонують у різних природно-кліматичних зонах та присвоюють неоднакову величину природно-ресурсної ренти.

Існуючий фінансовий механізм регулювання розвитку аграрної сфери України протягом 30-х років піддавався численним трансформаціям, що було зумовлено здійсненням декіль-

кох фаз реформування аграрної економіки та земельних відносин. Прикметними рисами такого механізму в перехідний період в 90-х роках була наявність численних фінансових регуляторів сурогатного походження, що було зумовлено необхідністю спрощення системи бюджетно-податкового регулювання розвитку аграрної сфери і прискореного подолання кризових явищ. Незважаючи на те, що інструментально-методологічне забезпечення фінансового механізму регулювання розвитку аграрної сфери в останні роки дало можливість усунути численні секторальні та територіальні перегини у відтворенні агропродуктових ланцюгів, даний механізм потребує умонтування додаткових регуляторів, котрі стимулюватимуть процеси більш комплексного використання ресурсно-виробничого потенціалу та активуватимуть процеси ресурсозбереження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Сьогодні спостерігається значний спектр підходів щодо трансформації фінансового механізму регулювання розвитку аграрної сфери України відповідно до кращих іноземних практик та тих лекал, котрі забезпечили найвищий рівень результативності фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Незважаючи на аксіоматичний характер розроблення інституційного та теоретико-методологічного підґрунтя становлення фінансового механізму регулювання розвитку аграрної сфери, до цих пір так і не спостерігається спільного знаменника у численних авторських підходах стосовно розкриття його сутності та структуризації основних його компонентів.

Прикметною рисою таких авторських підходів є зведення даного механізму до бюджетної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Зокрема, О.Брошенко розглядає бюджетну підтримку розвитку аграрного виробництва як конститутивний елемент аграрної політики та системи регулювання аграрного ринку, що включає цільові параметри перспективного розвитку сільського господарства і пов'язаних з ним галузей національної економіки, систему заходів досягнення цих цілей та фінансове забезпечення їх реалізації за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів [2]. Водночас автор констатує визначальну роль інструментів бюджетної підтримки сільськогосподарських товаровиробників залишає поза увагою доцільність інституціоналізації інших інструментів, котрі даватимуть можливості

суб'єктам аграрного підприємництва функціонувати навіть за умови несприятливих природно-кліматичних та техногенно-екологічних умов. Такими інструментами зокрема виступають інструменти страхового захисту. Значний спектр підходів сьогодні існує щодо визначення ключових проблем становлення фінансового механізму регулювання розвитку аграрної сфери.

Ю. Лузан зазначає, що бюджетна підтримка аграрного виробництва — це цілеспрямоване державне регулювання виробничої діяльності шляхом спрямування бюджетних коштів за відповідними програмами соціально-економічного розвитку [3]. У той же час констатується низька ефективність реалізації численних державних та регіональних програм розвитку окремих секторів сфери сільськогосподарського виробництва. Якраз низька ефективність реалізації таких програм і зумовлена відсутністю належного інституційного та методологічного підґрунтя фінансово-інвестиційного забезпечення реалізації окремих програмних цілей.

На думку І. Фурман, ключові проблеми, які пов'язані з державною підтримкою сільгоспвиробників полягають в наступному: роздробленість, безсистемне формування та бюджетування програм підтримки, а також постійне недофінансування/недовиконання програм; в основному орієнтування на підтримку великих сільгоспвиробників; звужені можливості повернення державних інвестицій через більші податкові надходження від аграрного сектору; обмеженість інвестиційних стимулів і доступу до кредитів [5, с. 320]. Дана авторська позиція повною мірою виокремлює найактуальніші проблеми функціонування вітчизняного фінансового механізму регулювання розвитку аграрної сфери, зокрема відсутність інвестиційних стимулів та обмежений доступ до кредитних ресурсів. Саме обмежений доступ до позикових коштів не дає можливості суб'єктам аграрного та агропродовольчого підприємництва вчасно оновлювати основний капітал та поповнювати обігові кошти, що призводить до втрати ними конкурентних переваг не лише на зовнішньому, але і на внутрішньому аграрному ринку.

З огляду на сказане, виникла гостра необхідність розроблення сучасних концептуальних підходів до формування інституційного підґрунтя та теоретико-методологічного забезпечення трансформації фінансового механізму регулювання розвитку аграрної сфери України.

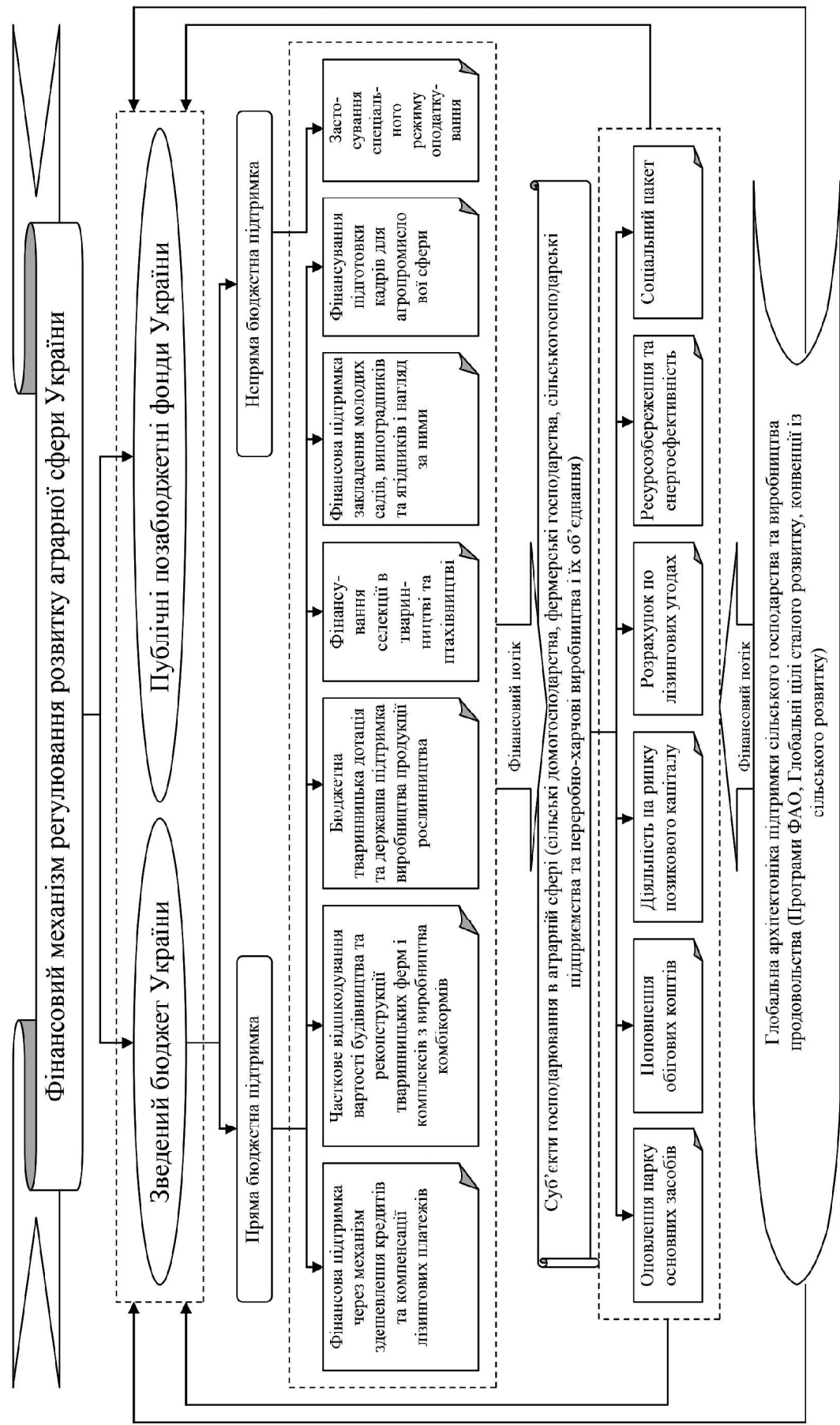

Рис. 1. Сутнісно-структурний вимір функціонування фінансового механізму регулювання розвитку аграрної сфери України

Джерело: розроблено автором.

ЦІЛІ СТАТТІ

Метою статті є аналіз результативності функціонування фінансового механізму регулювання аграрної сфери в Україні та розроблення інституційного та теоретико-методологічного забезпечення його удосконалення з врахуванням екзогенних та ендогенних викликів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ
ДОСЛІДЖЕННЯ

Фінансовий механізм регулювання розвитку аграрної сфери являє собою сукупність методів, інструментів та важелів бюджетно-податкового, грошово-кредитного, компенсаційного та інституційно-майнового впливу на процеси розширеного відтворення агропродуктивних ланцюгів. Ресурсною базою функціонування фінансового механізму регулювання розвитку аграрної сфери України виступають кошти публічних бюджетних та позабюджетних фондів, які надходять у сферу сільськогосподарського виробництва через інструменти прямої та непрямої бюджетної підтримки (рис. 1). Ключове значення в спектрі інструментів прямої бюджетної підтримки виступає фінансова підтримка через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів. Якраз вакуум у здешевленні кредитів в останні роки і не давав можливості суб'єктам аграрного бізнесу повноцінно функціонувати на ринку позикового капіталу і вчасно ліквідовувати інвестиційний дефіцит.

Вагомою складовою інструментально-методологічного забезпечення фінансового механізму регулювання розвитку аграрної сфери в Україні є використання інструменту відшкодування вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів з виробництва комбікормів. Результативне використання такого інструменту даватиме можливість оновлювати та модернізувати виробничо-технічну базу розвитку тваринництва та кормовиробництва, що створить передумови для поступового подолання галузевого перегику в національному АПК, який виник внаслідок гіпертрофованого розвитку експортно-орієнтованих галузей рослинництва та згортання масштабів тваринницької галузі. Також застосування такого інструменту даватиме можливість розбудовувати мережу тваринницьких комплексів на новій техніко-технологічній основі, що відповідає європейських стандартам і регламентам якості та безпечності виробництва продовольчої продукції.

Доповненням означеного інструменту також виступає тваринницька дотація, яка сти-

мулюватиме різні категорії сільськогосподарських товаровиробників відновлювати поголів'я сільськогосподарських тварин і поступово переходити на модель комплексного розвитку аграрної сфери. Водночас забезпечення високої продуктивності у тваринництві потребує фінансування розвитку індустрії селекції в цій підгалузі, зокрема у птахівництві. Це пов'язано з тим, що саме підгалузь птахівництва стала локомотивом відновлення потенціалу тваринництва два десятиліття назад і певною мірою забезпечила подолання значного розриву між ключовими секторами сфери сільськогосподарського виробництва, якими виступають рослинництво та тваринництво.

Прийнятними рівнями ефективності в останнє десятиліття стало застосування такого інструменту прямої бюджетної підтримки сільськогосподарських товаровиробників як фінансова підтримка закладення молодих садів, виноградників та ягідників. Роками незатребувані сільськогосподарські угіддя, котрі були вилучені з продуктивного господарського обігу в період стагнації аграрного сектора в 90-х роках минулого століття, залучені у відтворювальний процес для виробництва ягід, що дало можливість також певною мірою вирішити проблеми сільської зайнятості та самозайнятості. Це в першу чергу стосується кислих ґрунтів в зоні осушувальних меліорацій. Фінансування підготовки кадрів в системі функціонування фінансового механізму регулювання розвитку аграрної сфери в останні роки зазнало трансформацій у зв'язку з відомчою перепідпорядкованістю закладів вищої, передвищої та професійно-технічної освіти аграрної спрямованості. Водночас поряд з великою кількістю інституціоналізованих інструментів прямої бюджетної підтримки застосовуються також інструмент непрямої бюджетної підтримки, яким виступає застосування спеціального режиму оподаткування.

Застосування перерахованих інструментів прямої та непрямої бюджетної підтримки формує фінансовий потік, котрий спрямовується у сектор сільськогосподарських товаровиробників і культивує інвестиційні стимули та мотиви, що каталізуватиме внутрішньокорпоративне інвестування та зацікавлюватиме суб'єкти господарювання нарощувати обсяги інвестицій, отриманих на ринках позикового капіталу. Нарощення такого фінансового потоку на пряму залежить від результативності поєднання перерахованих інструментів прямої та непрямої бюджетної підтримки сільськогосподарських товарови-

робників та вчасного їх ресурсного забезпечення. Квінтесенцією результативності урізноманітнення та своєчасного застосування інструментів регуляторного впливу на відтворення агропродуктових ланцюгів виступає нарощення інвестиційних вливань в оновлення парку основних засобів, своєчасне поповнення обігових коштів, зростання активності сільськогосподарських товаровиробників на ринку позикового капіталу, нарощення масштабів укладання лізингових угод, прискорення процесів інвестиційного забезпечення реалізації проєктів ресурсозбереження та енергоефективності, збільшення та диверсифікація соціального пакета для зайнятих в аграрній сфері.

Інституційною пасткою функціонування нинішньої моделі фінансового механізму регулювання аграрної сфери в Україні є мляве надходження фінансових ресурсів у національний АПК, які генеруються глобальною архітектонікою підтримки сільського господарства та виробництва продовольства. Основними складовими такої архітектоніки виступають Програми ФАО, Глобальні цілі сталого розвитку, конвенції із сільського розвитку. Відсутність інституційних передумов для імплементації базових положень міжнародних конвенцій, які регулюють процеси фінансової підтримки сільського господарства та сільського розвитку, не дає можливості залучити інвестиції в розбудову інфраструктури переведення агропродуктових ланцюгів на модель низьковуглецевого розвитку та сформувати дорожню карту реалізації сільськогосподарських проєктів для мінімізації негативних наслідків глобального потепління.

Певною квінтесенцією результативності функціонування фінансового механізму регулювання розвитку аграрної сфери виступає динаміка видатків Зведеного бюджету України на сільське господарство в період з 2007 по 2021 рік, яка в цілому відображала хвилястий тренд з різким зростанням починаючи з 2017 року. Так у 2007 році даний показник становив 7549,2 млн грн, у 2008 році — 8918,4 млн грн, у 2009 році — 5797,8 млн грн, у 2010 році — 6720,3 млн грн, у 2011 році — 6930,7 млн грн, у 2012 році — 6659,9 млн грн, у 2013 році — 6914,2 млн грн, у 2014 році — 5245,0 млн грн (найменше значення показника протягом аналізованого періоду), у 2015 році — 5461,5 млн грн, у 2016 році — 5479,9 млн грн, у 2017 році — 12392,5 млн грн, у 2018 році — 13388,2 млн грн, у 2019 році — 13436,7 млн грн, у 2020 році —

13838,9 млн грн (найбільше значення показника протягом аналізованого періоду), у 2021 році (за 9 місяців) — 8136,9 млн грн. Видатки Зведеного бюджету України на сільське господарство у 2021 році (за 9 місяців) порівняно з 2007 роком зросли на 587,7 млн грн або в 1,08 рази.

Видатки Зведеного бюджету України на сільське господарство у порівнянних цінах 2006 року в період з 2007 по 2021 рік відображали спадний тренд з незначною точкою росту в 2017 році, але з подальшим падінням. Так у 2007 році даний показник становив 6122,6 млн грн (найбільше значення показника протягом аналізованого періоду), у 2008 році — 5880,5 млн грн, у 2009 році — 3344,6 млн грн, у 2010 році — 3266,1 млн грн, у 2011 році — 2949,5 млн грн, у 2012 році — 2825,8 млн грн, у 2013 році — 2884,6 млн грн, у 2014 році — 1660,3 млн грн, у 2015 році — 1378,6 млн грн, у 2016 році — 1024,6 млн грн, у 2017 році — 1989,0 млн грн, у 2018 році — 1881,6 млн грн, у 2019 році — 1814,1 млн грн, у 2020 році — 1779,4 млн грн, у 2021 році (за 9 місяців) — 951,1 млн грн (найменше значення показника протягом аналізованого періоду). Видатки Зведеного бюджету України на сільське господарство у порівнянних цінах у 2021 році (за 9 місяців) порівняно з 2007 роком знизилися на 5171,5 млн грн або в 6,43 рази.

Девальвація та інфляція — два ключові фактори, які суттєво впливають на реальну купівельну спроможність бюджетних видатків, зокрема на фінансування сільського господарства. Здешевлення гривні робить імпортні товари (добрива, техніку, насіння тощо) дорожчими для українських аграріїв, а тому для підтримки аграрного виробництва на тому ж рівні потрібно витратити більше бюджетних коштів. Знецінення гривні через інфляцію робить менш ефективними бюджетні асигнування на сільське господарство. Аграрні підприємства змушені платити більше за вітчизняні ресурси та послуги, що веде до загального зростання витрат.

Внаслідок девальваційно-інфляційних процесів бюджетні асигнування на сільське господарство можуть виявитися недостатніми для забезпечення його сталого розвитку, що відображається трендами фактичних бюджетних видатків та видатків у порівнянних цінах на підтримку сільського господарства. Недофінансування може призвести до скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Така ситуація також може спричи-

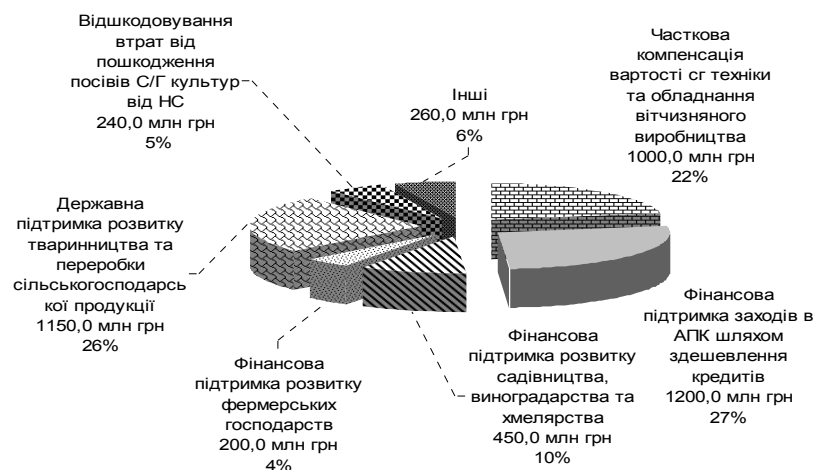

Рис. 2. Структура прямої державної підтримки сільськогосподарських виробників в Україні у 2021 році в цілому

Джерело: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/10/State-support-review-20211009.pdf>

нити ще вищий рівень залежності від імпорту продовольства.

Основними видами бюджетної підтримки сільгоспвиробників є: 1) відповідно до постанови Уряду від 07.02.2018 р. № 104, часткова компенсація вартості насіння сільськогосподарських рослин вітчизняної селекції — виконується у розмірі 80% вартості насіння, але не більше 30 тис грн на одне господарство; 2) часткова компенсація витрат, пов'язаних із наданими сільськогосподарськими дорадчими послугами за напрямками; 3) фінансова підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів молочного і плодово-ягідного напрямів діяльності для придбання обладнання із зберігання та переробки сільськогосподарської продукції; 4) здешевлення кредитів — здійснюється шляхом надання часткової компенсації відсоткової ставки за залученими у національній валюті кредитами, наданими державним банком [6, с. 90—91].

У 2011—2021 роках відбулися суттєві зрушення в структурі бюджетних видатків на підтримку сільськогосподарського виробництва, що зумовлено комплексом чинників, зокрема зміцненням позицій вітчизняних агровиробників на зовнішніх ринках, підвищенням вагомості аграрної сфери у системі суспільного відтворення, імплементацією передового іноземного досвіду щодо підтримки аграрного бізнесу.

У структурі бюджетних видатків на підтримку сільськогосподарського виробництва по лінії Апарату Міністерства аграрної політики та продовольства у 2011 році найбільшу частку видатків 48% у розмірі 2035,4 млн грн становили видатки на підготовку кадрів для агро-

промислового комплексу вищими навчальними закладами I і II рівнів акредитації, а також видатки на підготовку кадрів для агропромислового комплексу вищими навчальними закладами III і IV рівнів акредитації. На другому місці в структурі бюджетних видатків на підтримку сільськогосподарського виробництва по лінії Апарату Міністерства аграрної політики та продовольства у 2011 році була категорія інших видатків з часткою 19% в розмірі 836,5 млн грн. На третьому місці за обсягом видатків з часткою 14% і розміром 619,8 млн грн були видатки на здійснення підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів.

Видатки на часткове відшкодування суб'єктам господарювання вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів та підприємств з виробництва комбікормів становили 347,5 млн грн з часткою 8% у загальній структурі видатків. Закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними у структурі видатків становили 7% в розмірі 306,6 млн грн. Державна підтримка галузі тваринництва становила 2% в структурі видатків 2011 року або 107,5 млн грн. Селекція в тваринництві та птахівництві на підприємствах агропромислового комплексу в структурі видатків 2011 року становила 1% або 44,1 млн грн. Бюджетна тваринницька дотація та державна підтримка виробництва продукції рослинництва в структурі видатків 2011 року становила 1% або 32,1 млн грн.

В цілому в останні роки система бюджетної підтримки агропромислового виробництва як ключовий елемент фінансового механізму ре-

гулювання розвитку аграрної сфери України значно трансформувалася. Зокрема, у 2020 році Уряд України запустив програму "Доступні кредити 5-7-9" з метою підтримки малого та середнього бізнесу, включаючи аграрний сектор. Ця програма пропонує пільгові умови кредитування для стимулювання розвитку сільського господарства та підвищення його конкурентоспроможності. Умови кредитування за програмою "Доступні кредити 5-7-9" дуже лояльні для АПК. Річна відсоткова ставка: 5%, 7% або 9% залежно від категорії кредиту та суб'єкта підприємництва. Сума кредиту: до 90 млн грн. Строк кредитування: до 10 років. Низькі відсоткові ставки та довгострокові строки кредитування роблять кредити доступнішими для аграріїв. Кредити за програмою "Доступні кредити 5-7-9" можна використовувати для модернізації виробництва, придбання нової техніки та обладнання, розширення господарства. Програма стимулює створення нових робочих місць в аграрному секторі [1; 4].

Саме запуск програми "Доступні кредити 5-7-9" значною мірою і вплинув на структуру бюджетних видатків на підтримку сільськогосподарського виробництва у 2021 році. В структурі прямої державної підтримки с/г виробників в Україні у 2021 році в цілому найбільша частка видатків припадала на фінансову підтримку заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів у розмірі 1200 млн грн або 27% (рис. 2). На другому місці були видатки на державну підтримку розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції у розмірі 1150 млн грн або 26%. На третьому місці у 2021 році були видатки на часткову компенсацію вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва у розмірі 1000 млн грн або 22%. Видатки на фінансову підтримку розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства становили 450 млн грн або 10%.

Видатки на відшкодування втрат с/г культур від надзвичайних ситуацій становили 240 млн грн або 5%. Видатки на фінансову підтримку розвитку фермерських господарств становили 200 млн грн або 4%. Категорія інших видатків у 2021 році становила 260 млн грн або 6%. Прикметною рисою бюджетної підтримки сільськогосподарських товаровиробників у 2021 році виступає велика частка видатків, яка спрямовувалася на підтримку тваринництва та переробки сільськогосподарської сировини.

Інституційною пасткою функціонування

фінансового механізму регулювання розвитку аграрної сфери України виступає відсутність сформованого інструментарію бюджетної підтримки сільськогосподарських товаровиробників в частині реалізації проєктів ресурсозбереження та енергоефективності. Мова йде як про пряму бюджетну підтримку, так і про стимули непрямого впливу, котрі підвищували б зацікавленість суб'єктів аграрного бізнесу та агропромислового підприємництва реалізовувати проєкти щодо рециклінгу відходів та некондиційної сільськогосподарської сировини з метою виробництва продуктів, котрі зміцнюватимуть енергетичну самодостатність країни та територіальних громад, а також формуватимуть ресурсну базу розвитку стратегічно важливих сегментів аграрної сфери України.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження показали, що за останні тридцять років фінансовий механізм регулювання розвитку аграрної сфери в Україні піддався численним трансформаціям, що було зумовлено становленням базових інститутів ринкової економіки та імплементацією передового іноземного досвіду підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Ключовою ланкою означеного механізму виступають інструменти прямої та непрямої бюджетної підтримки, які покликані забезпечити конкурентні переваги національного сільськогосподарського товаровиробника як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках. Одним з основних завдань трансформації існуючої моделі фінансового механізму регулювання розвитку аграрної сфери виступає подолання перегину між рослинницькою та тваринницькою підгалуззями, який сформувався в 90-х роках та на початку 2000-х років внаслідок гіпертрофованого розвитку зерно-продуктового і олійно-продуктового підкомплексів та згортання поголів'я сільськогосподарських тварин. Важливого значення набуває усунення такої інституційної пастки функціонування фінансового механізму регулювання аграрної сфери України як мляве залучення у вітчизняний АПК фінансових потоків, котрі регламентуються глобальною архітектонікою підтримки сільського господарства та сільського розвитку, складовими котрої виступають Програми ФАО, Глобальні цілі сталого розвитку, конвенції із сільського розвитку.

Література:

1. 19 млрд гривень отримали аграрії цього року за програмою "Доступні кредити 5-7-9". Міністерство аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. URL: <https://minagro.gov.ua/news/19-mlrd-hryven-otrymaly-ahrarii-tsohorich-za-prohramoiu-dostupni-kredyty-5-7-9>

2. Брошенко О.В. Бюджетна підтримка в системі державного регулювання розвитку аграрного виробництва. Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал. [Електронний ресурс]. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/byudzhetnapidtrimka-v-sistemi-derzhavnogo-regulyuvannya-rozvitku-agrarnogo-virobnictva.html>

3. Лузан Ю.Я. Облік державної підтримки агропромислового виробництва. К., Видавництво ТОВ "Юр-Агро-Веста". 2007. 324 с.

4. Уряд оновив механізм державної програми зі здешевлення кредитів. Кабінет міністрів України. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-onoviv-mehanizm-derzhavnoyi-programi-zi-zdeshevlennya-kreditiv>

5. Фурман І.В. Державна підтримка сільського господарства: проблеми, світові практики та перспективи для України. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2021. № 5. С. 315—323.

6. Фурман І.В. Формування державної програми підтримки підприємств-агровиробників України з урахуванням світового досвіду. Економіка АПК. 2019. № 11. С. 85—95.

References:

1. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2024), "19 billion hryvnias were received by farmers this year under the program "Affordable loans 5-7-9"", available at: <https://minagro.gov.ua/news/19-mlrd-hryven-otrymaly-ahrarii-tsohorich-za-prohramoiu-dostupni-kredyty-5-7-9> (Accessed 05 Aug 2024).

2. Broshenko, O.V. (2011), "Budgetary support in the system of state regulation of the development of agricultural production", available at: <http://magazine.faaf.org.ua/byudzhetnapidtrimka-v-sistemi-derzhavnogo-regulyuvannya-rozvitku-agrarnogo-virobnictva.html> (Accessed 05 Aug 2024).

3. Luzan, Yu.Ya. (2007), Oblik derzhavnoi pidtrymky ahropromysloвого vyrobnytstva [Accounting for state support for agro-industrial production], TOV "Yur-Ahro-Vesta", Kyiv, Ukraine.

4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), "The government updated the mechanism of the state program to reduce the cost of loans. Cabinet of

Ministers of Ukraine", available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-onoviv-mehanizm-derzhavnoyi-programi-zi-zdeshevlennya-kreditiv> (Accessed 05 Aug 2024).

5. Furman, I.V. (2021), "State support for agriculture: problems, world practices and prospects for Ukraine", Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky, vol. 5, pp. 315—323.

6. Furman, I.V. (2019), "Formation of a state program to support Ukrainian agro-producing enterprises, taking into account world experience", Ekonomika APK, vol. 11, pp. 85—95.

Стаття надійшла до редакції 13.08.2024 р.

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б») з

ЕКОНОМІЧНИХ НАУК та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(Наказ Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020)

Спеціальності - 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292